

Dinosauři jako válečná kořist

Válečné konflikty s sebou nesou řadu průvodních jevů, jejichž dějištěm nemusí být přímo bitevní pole, ale cíl je prakticky stejný – vzít si to, na co si dělám nárok. Mimořádný zájem byl vždy o cizí umělecké a vědecké exponáty, mezi nimi například o kostry iguanodonů nacházející se na belgickém území > Mgr. Vladimír Socha

»
Slavný belgický dinosaurus
na poštovní známce

Dinosauři jsou skupinou živočichů, objevenou a vědecky popsanou během první poloviny 19. století. V době první světové války byla muzea většiny válčících států na evropské půdě již plná zajímavých velkých koster těchto dávných obyvatel naší planety. Na německé straně se proto v průběhu úspěšné počáteční fáze války zrodil plán na ukořistění nejenom uměleckých, ale také vědeckých objektů na obsazených územích. Mezi nejpozoruhodnější patřil nápad německého paleontologa Otto Jaekela (1863–1929) z univerzity v Greifswaldu na vytěžení slavné belgické lokality u průmyslového městečka Bernissart, kde byly objeveny první kompletně zachované dinosaurí kostry na evropském území.

»
Iguanodon
dosahoval délky až 9 metrů, jeho pozůstatky se našly v západní Evropě a možná také v Africe, Asii a v Severní Americe

Němci v Bernissartu
Bernissart leží na západě Belgie. K onomu významnému objevu zde došlo v březnu roku 1878 a po skončení vykopávek v roce 1882 bylo několik

koster s velkým ohlasem vystaveno v tehdejšímu Muzeu přírodní historie v Bruselu. Devět metrů dlouzí býložraví iguanodoni (*Iguanodon bernissartensis*) zde zahynuli před 126 miliony let, v dávném období zvaném spodní křída. V uhlém dole u Bernissartu byly v hloubce 322 metrů pod povrchem náhodně objeveny zachované kostry nejméně 38 exemplářů, které patřily k nejlepším nálezům svého druhu v Evropě. Tento nález byl také považován za první důkaz, že dinosauři mohli žít ve stádech. Díky zachovalosti a úplnosti koster dospěli paleontologové k názoru, že se tyto velcí tvorové mohli pohybovat po dvou.

**KOSTRY JSOU STARÉ
126
milionů let**

Brzy po vypuknutí první světové války se celá oblast dostala do německého záboru a již na jaře roku 1915 přišel zmíněný paleontolog Otto Jaekel (viz Žádný bázlivý vědátor) s barbar-

ským plánem, jak se zmocnit belgických fo-

sílií ve prospěch německé vědy. Prvním Jaekelovým záměrem bylo zabrat bernissartský důl německou okupační správou a nechat všechny zbývající zka-meněliny dinosaurů vykopat a odvézt do německých vědeckých pracoven a muzejních sbírek. Jaekel se v tomto směru spoléhal na německou okupační administrativu, která „pomáhala“ s různými pochybnými aktivitami i jiným německým vědcům, jejichž „výzkumy“ na okupovaných územích se ale nezřídká významově kryly s prachobyčejným kořistěním a konfiskacími kulturního a přírodního bohatství okupovaných zemí. Takto odcizené hodnoty byly Němci často považovány za „Faustpfänder“, jakési předměty do zástavy či pomyslné výkupné.

Dopis Kruppovi

Veškerá korespondence, týkající se plánu na vytěžení dané belgické lokality, se ovšem nedochovala. Prvním takovým dokladem je až Jaekelův dopis esenskému průmyslníkovi Gustavu Kruppovi von Bohlen und Halbach z 27. dubna 1915. Jaekel v něm prosí bohatého magnáta a ředitele největší zbrojařské firmy v Německu o finanční příspěvek a přikládá také detailní plán, jak se zmocnit belgického fosilního bohatství z Bernissart-

tu. Jaekel si představoval, že exempláře iguanodonů by v budoucnu mohly být umístěny v ústředním muzeu Německé říše, totiž v berlínském *Museum für Naturkunde*. Tím by Německo také na poli vědy a výzkumu života v pravěku plně drželo krok s dalšími západoevropskými zeměmi a bohatostí muzejních sbírek je dokonce předčilo.

Pro tento plán si Jaekel postupně zajistil souhlas a přízeň belgické okupační správy i říšských politiků. Ti se v podstatě shodli na tom, že zkameněliny z Bernissartu by byly vzácným a cen-

<<

Iguanodon bernissartensis.

První kostra tohoto dávného tvora byla sestavena v kapli sv. Jiří v Bruselu v roce 1882. Protože Belgičané neměli naprosto žádné zkušenosti s tím, jak postavit tak mohutného obratlovce, museli vynalézt vlastní metodu, která se však neobešla bez poškození fosilních kostí. Úspěšně tak ale složili množství koster, které jsou nyní k vidění v Královském belgickém institutu přírodních věd v Bruselu

ným doplňkem německých muzeí, a tak již v září roku 1915 byl hotov předběžný plán na obnovené vykopávky. Pro ten účel zajistil Jaekel předběžný souhlas s velkorysou finanční podporou, kterou měl údajně příslibu i od samotného

císaře Viléma II. Na konci roku 1915 tak vše nasvědčovalo tomu, že německým vykopávkám v Belgii už nic nebrání v cestě.

Zelená pro vykopávky

V květnu 1916 došlo k dohodě mezi německou civilní správou, dolem, přírodovědným muzeem a Jaekelem. Ta zněla tak, že Němci dočasně převzou dům pod svou správou a na vlastní náklady budou vykopávat kýžené zkameněliny, Jaekel měl mít přitom neomezené právo dozoru a přímého vedení všech exkavačních prací. Nálezy měly být co nejdříve převezeny do Německa, přičemž dostatečnou náhradou za ně byly již zmíněné německé náklady na celkový chod dolu.

V červenci roku 1916 měly vykopávky začít a trvat zhruba jeden rok. Kvůli dalším průtahům a nejasnostem se však plán opožďoval a k jeho realizaci se mohlo přikročit až v samotném závěru války. Ukázalo se, že důvodem této prodlevy byl zejména rozpor ve vědecko-kořistnických zájmech Jaekela a snahou o efektivní nakládání se zdroji a sympatiemi místních obyvatel na straně okupační správy. Uhelné doly v Bernissartu byly totiž významnou strategickou lokalitou pro vedení války a německá administrativa nehodlala riskovat sabotáže a vzpoury belgických dělníků.

<<

Kostry iguanodonů jsou ozdobou bruselského přírodovědného muzea

Je pozdě

Konečně v září roku 1918 bylo vše připraveno. 5. září psal Otto Jaekel představitelům civilní správy, že „naleziště koster v 350 metrů hluboké šachtě bylo zpřístupněno a brzy snad bude objeveno další“. To je však poslední dochovaná zpráva o celém projektu. Netrvalo totiž dlouho a německé jednotky se z Belgie musely začít

Exempláře iguanodonů měly být umístěny v ústředním muzeu Německé říše

stahovat. Tím zároveň skončily i Jaekelovy naděje na pokračování v projektu.

Jistá spravedlnost, byť spíše jen shodou různých náhod, v tomto případě tedy zvítězila a my dnes můžeme nádherné doklady pravěkého života z lokality v Bernissartu obdivovat ve sbírkách Královského belgického institutu přírodních věd v Bruselu. <

PORTRÉT

Žádný bázlivý vědátor

Otto Max Johannes Jaekel (1863–1929) pocházel z východopruského Neusalz (dnešní polská Nowa Sól). Paleontologii studoval v Lehnici (někdejší Liegnitz), kde jeho učiteli byli významní němečtí profesori, a získal tak velmi dobrou průpravu k další vědecké práci. Dlouhá léta působil jako profesor geologie a paleontologie na Greifswaldské univerzitě. V roce 1928, ve svých 65 letech, přijal místo profesora na Sunjatsenově univerzitě v čínském Kantonu. O rok později ale po krátké a nečekané nemoci zemřel v Německé nemocnici v Pekingu. Jaekel rozhodně nebyl žádný nepraktický a bázlivý vědátor. Naopak, patřil k válečným dobrovolníkům a v listopadu 1914 byl vážně raněn při zuřivých bojích ve Flandrech. Po zotavení byl pak členem záložního regimentu v Bruggách, a to až do svého návratu do Greifswaldu v srpnu 1916. Jako voják tedy Jaekel aktivně sloužil ještě ve svých 52 letech, což je jistě úctyhodné.

>>

Paleontolog Otto Jaekel